

บทที่ ๔

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๔.๑ สรุปผลการวิจัย

ศึกษาการพัฒนาการของการอธิบายคำสอนทางพระพุทธศาสนาผ่านบทกลอนผญาอีสาน โดยสรุปตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ๒ ประการ ดังนี้คือ

๔.๑.๑ ศึกษาบทกลอนผญาอีสานในบริบทสังคมอีสาน จากการศึกษาในเรื่องนี้แล้วผลการศึกษาพบว่า คำว่า ผญา หมายความว่า ปัญญา หรือ ปรัชญา ได้แก่ความฉลาด ความรอบรู้ ดังบทกลอนผญาโบราณอีสานว่า มีเงินเต็มพา บ่ท้อมีผญาเต็มพุง หมายความว่า คนมีเงินมาก จะเท่าเทียมกับคนที่มีผญา หรือปัญญาไม่ได้ เงินนั้น ถึงแม้ว่าจะมีมากเท่าไร เมื่อนำไปใช้ซื้ออาหาร การกิน ซื้อผ้าผ่อน แพรพรรณ และสิ่งของใช้อื่นๆเรื่อยๆก็หมดไป ส่วนปัญญานั้น ใช้ไปเท่าไร ก็ไม่รู้จักหมดสิ้น ยิ่งใช้ไปก็ยิ่งมีมากขึ้น คนมีผญา มีปัญญาแสวงหาทรัพย์ในดิน สินในน้ำก็ได้ตามปรารถนา ตัวอย่างบทกลอนผญาอีสานอีกเช่น อย่าได้โลเลล้มล้มพงษ์พันธุ์พี่น้องเก่า อย่าได้ละเผ่าเชื้อเมื่อย่องผู้อื่นไกล กันเจ้าได้ชี้ข้างกึ่งหม่มเป็นพระยา อย่าได้ล้มชวานาหมู่จีควายคอนกล้า ใจบ่โศกด้วยเว้าแหล่มกะเป็นผิด ใจบ่โศกดอมเว้าดิกะเป็นฮ้าย กันเฮทำดีไว้ไผบ่ยอกะตามล่าง ผู้อื่นทำชั่วไว้ไผลีย้องกะล่างตาม ดังนี้ เป็นต้น

ความเป็นมาของผญา เรื่องราวความเป็นมาของผญานี้ คนโบราณเล่าให้ฟังว่า ตั้งแต่เมืองเวียงจันทน์ตั้งขึ้นเป็นราชธานี ราว พ.ศ. ๒๑๐๗ มีชายคนหนึ่ง อายุประมาณปุงกลาง ชายคนนี้เป็นคนเกิดที่เมืองเวียงจันทน์ เขาเป็นคนเฉลียวฉลาด แต่ไม่ได้มีการศึกษาสูง แต่เป็นคนมีสติ ปัญญาดีเห็นอะไรๆ ก็นำมาผูกเป็นผญาขึ้น เขามีลูกศิษย์คนหนึ่ง ชื่อว่า บักเชียงน้อย หรือบักน้อย เมื่อเขาไป ณ ที่ใด เขาก็จะเอาบักเชียงน้อยนี้ไปด้วย เขาเป็นคนพูดผญา หรือ จำผญา บักเชียงน้อยก็เป็นผู้จดเขียนไว้ การจด เขียนในสมัยนั้นคงใช้ใบลานนำมาเขียน เพราะไม่มี กระดาษ ดินสอ เหมือนปัจจุบันนี้ เมื่อเขาเดินไปตามถนน หนทาง เขาเห็นผักหม เกิดตามริมถนน หนทาง เขาก็จำผญาว่า “เห็นว่าผักหมเหี้ยนฮิมทาง เจ้าอย่าฟ้าวเหยียบหย่า หลายเด้อ บาดมันถอดยอดขึ้นยังลี้ได้ก่ายกิน” พอเขาจำผญาแล้ว บักเชียงน้อยก็จดเอาไว้ ดังนี้ เป็นต้น

ความเป็นมาของคาถาธรรมบท การแปล และอธิบายความในคาถาธรรมบทในอดีตถึงปัจจุบันนั้น ตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษามานั้น เห็นว่ามีความเป็นมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ถึงกรุงศรีอยุธยา และมาถึงสมัยปัจจุบัน คาถาธรรมบทนั้นมีอยู่ ๘ ภาค มีภาษาบาลี ๘ ภาค ภาษาไทย ๘ ภาค และ

ภาคที่ ๑-๔ ทั้งภาษาบาลี และแปลเป็นไทย เป็นหลักสูตร ประโยค ๑-๒ ส่วนภาคที่ ๕-๘ ทั้งภาษาบาลีและแปลเป็นไทย เป็นหลักสูตร ประโยค ป.๓ การเรียนนั้น ต้องแปลโดยพยัญชนะและแปลโดยอรรถ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น คงเริ่มมาตั้งแต่นาน มีหลักฐานอ้างอิง ในการพิมพ์หนังสือเรียนบาลีไวยากรณ์ และแปลธรรมบท ในวันที่ ๑ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๐ เป็นต้นมา และพระสงฆ์เถระ และคฤหัสถ์ ผู้คงแก่เรียนทางพระพุทธศาสนา ผู้เป็นนักปราชญ์ อาจารย์ เก่ง ได้แปลคาถาธรรมบทจากภาค๑-๔ เป็นต้นแล้ว ยังได้นำมาแต่งเป็นกลอนแปด และได้แต่งเป็นบทกลอนฉญาอีสานด้วย ซึ่งเป็นคติธรรมสอนใจ เช่น คาถาธรรมบท ภาคที่ ๑ แปลว่า ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นใหญ่ เป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จแล้วจากใจ หากว่าใจมีโทษมาประทุษร้ายแล้ว พุดอยู่ก็ตาม ทำอยู่ก็ตาม ทุกข์นั้น ย่อมติดตามเขาไป เหมือนล้อเกวียนหมุนไปตามรอยโคที่เข็นแอกไปฉะนั้น

โดย นำมาแต่งเป็นกลอนฉญาอีสานว่า อันว่าธรรมทั้งสามนี้ มีใจเป็นใหญ่ มโนสุดเลิศ ได้ สำเร็จแต่ใจ ใจมีใจโหดฮายเสียว่าจากาน หรือสีทำการงาน คำเย็นเย็นเข้า ทุกข์คอยติดตามเจ้า นำเขาสู่บาดอย่าง บ่มียามว่างเว้น เว้นเข้าคำแสง อุปมาดังล้อหมุนไต่ตามรอย ดินจวนถึกลากเข็น แก่เกวียนไปคำ ยามย่างเดินไปหน้า คอคาแอกบาด ถอยหลังมาหม่นล้อ เกวียนช้ากระหน่ำขา ได้แต่อดเหนื่อยล้า หิวหอดโฮยแสง ถึกปะฎักเขาแทงเลือดแดงไหลย่อย

คาถาธรรมบทภาคที่ ๒ แปลว่า ขสย่อมเจริญ แก่บุคคลผู้มีความขยันหมั่นเพียร ผู้มีสติ ผู้มีการงานสะอาด ผู้พิจารณาใคร่ครวญแล้วจึงทำงาน ผู้มีความสำรวมระวังตัวเอง ผู้ครองชีวิตเป็นอยู่โดยชอบธรรม และแก่ผู้ไม่มีความประมาท และได้นำมาแต่งเป็นกลอนฉญาอีสานว่า ขสค์ก็สูงขึ้นเจริญหยิ่งเหนือมนุษย์ สำหรับคนขยันสุด หมั่นเพียรสมสร้าง มีสติวางไว้ การงานสุจริตสะอาด บ่ช่วงผิดพลาดพลั้ง ระวังไว้อย่างดี ชัมมชีวิตนั้น เลี้ยงชีพโดยธรรม ฌณานาโคจร สิบสั่งสอนโตได้ ประคองใจเอาไว้ ในธรรมโลกนาถ บ่ประมาทคำเข้า ถะพองเต่าชั่วตาย

คาถาธรรมบทภาคที่ ๓ แปลว่า พระมุณีพึงไปในบ้าน ไม่เบียดเบียนศรัทธาชาวบ้าน เปรียบภมรลิ้มรสดอกไม้แล้ว ไม่เบียดเบียนสีและกลิ่นดอกไม้แล้วก็บินหนีไป และได้นำมาแต่งเป็นกลอนฉญาอีสานว่า พระมุณีแจ่มใจเจ้าเดินเที่ยวโคจร ไปในคามนครเพื่ออุทรประทังท้อง ศรัทธาของชาวบ้านเขายังคือเก่า บ่มีสูญเสื่อมเศร้าสางแท้ท้อใจ อุปมาเปรียบได้โดยดั่งแมงภมร ลีลจรไปในสวนดำนแดนควงไม้ บ่มีการทำให้เสียสีดวงกลิ่น กิณรตจนอ้อมท้องละอองเกล้ากะเล่าไป

คาถาธรรมบทภาคที่ ๔ แปลว่า บุคคลไม่พึงคบมิตรผู้เป็นบาป ไม่พึงคบบุรุษที่ต่ำทราม บุคคลพึงคบมิตรที่ดีงาม พึงคบบุรุษที่สูงส่ง และได้นำมาแต่งเป็นบทกลอนฉญาอีสานว่า คนทรามเสียชั่วช้า บ่ควรคบมาเป็นมิตร ชาตีสกุลมีพิษถ่อยคนกะควรเว้น เป็นคนดีควรยั้งเสวนามาเป็นหมู่ สูงสุดควรเสพด้วย บุรุษนั้นสูงส่งยิ่ง ท่านเอย

บทกลอนพญาอีสาน มี ๔ ประเภท คือ(๑) พญาภายิตของโบราณอีสาน (๒) พญาเกี้ยวพาราสีของหนุ่มสาว(๓) พญาอวยพร(๔) ปัญหาภายิต และพญาภายิตของโบราณอีสานมี ๑๑ หมวด คือ พญาภายิต หมวดการกิน เช่น กินข้าวโต โตความเพิน อย่ากินสมอยาก อย่าปากสมเคียดเป็นต้น ,พญาภายิต หมวดความสุข ความทุกข์ เช่น คาคทุกข์บ่อ่อนมี คาคมีบ่อ่อนไ้อ์ คาคได้บ่อ่อนเสีย คิดต่อน้ำห้วยหลังเป็นวังไว้ถ้า คิดต่อน้ำห้วยหน้าดิฮ้ายส่องบ่เห็น เป็นต้น, พญาภายิต หมวดคน เช่น คนต่างคน ขนกันต่างกัน งานหลวงบ่ให้ขาด งานราษฎร์บ่ให้เสีย เป็นต้น, พญา หมวดความประมาทและไม่ประมาท เช่น ได้ใหม่ ลืมเก่า ได้เท่าลืมหมา ได้ปลาลืมแห ได้เปรลื้มผ้า ได้หน้าลืมหลัง เป็นต้น, พญาหมวดบุญและบาป เช่น บุญ บาปนี้ เป็นคู่คือเงา แหม่นว่าเฮานอนเือน บาปบุญกะนอนพร้อม แหม่นว่าเฮาติเข้าดงหนาป่าไม้ใหญ่ บุญ บาปบ่ไล่ละข้างสิตามเจ้าอยู่สู่ยาม เป็นต้น พญาหมวด การคบหาสมาคมเช่น คบคนพาล พานพาไปหาความผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล เป็นต้น พญาหมวด การศึกษา เช่น คั่นบ่ออกจากบ้านบ่เห็นด่านแดนไกล คั่นบ่ไปหาเรียน กะบ่มีความรู้ เป็นต้น พญา หมวด ปัญญา เช่น มีคำท้อหัวหมา บ่ท้อมีนานอกบ้าน เป็นต้น, พญา หมวด เบ็ดเตล็ด เช่น นาเพิ่นดิเขาถามหาข้าวปลูก ลูกเพิ่นดิ เขาถามหาพ่อ หาแม่ ใจบ่โตดาคด้วย เว้า แหม่นกะเป็นผิด ใจบ่โตดาคอม ปากดิกะเป็นฮ้าย คั่นเฮาทำดีไว้ ไผบ่ยอมกะตามสาว ผู้อื่นทำชั่วไว้ ไผลีย่อกะฆ่าตาม เป็นต้น

บทกลอนพญาอีสานนั้น จะมีอยู่ ๓ ประเภท คือ(๑) ประเภทที่มีสัมผัสนอก และสัมผัสใน พญาพวกนี้ มีสัมผัสระหว่างวรรคติดต่อกันโดยตลอด มีทั้งสัมผัสสระ และสัมผัสอักษร ดังตัวอย่าง สัมผัสสระเช่น มีเือนบ่มีฝ่า มีนาบ่มีฮ้อง กะบ่ดี มีป่องบ่มีฝ่าอัด มีวัดบ่มีสงฆ์กะบ่ดี มีถงบ่มีบ่อนฮ้อย ของหมูนี้นี้บ่ดี, กินให้พ่อยาก ปากให้พอควร และ(๒)บทกลอนพญาอีสาน ประเภท ไม่มีสัมผัสสัมผัสนอก สัมผัสใน หมายถึงบทกลอนพญาที่ไม่ได้ส่งสัมผัสนอก สัมผัสใน ต่อเนื่องกันไป แต่อาศัยเสียงสูงต่ำ ของเสียงวรรณยุกต์ และจังหวะของถ้อยคำ เป็นสิ่งที่ช่วยให้มีเสียงไพเราะ ตัวอย่างเช่น สัจจาแม่ญี่นี่ คือหินหนักหมิ่น ถิมใส่น้ำจมบึงกะบ่ฟู, บ้านโกสัครั้งยอม ครั่งบ่แดง นอนตะแคงกอดสาวบ่อุ่น สวดจุ่มบ่มมือจุ่มบ่ถึง (๓)บทกลอนพญาอีสาน ประเภทไม่มีสัมผัสบ้าง มีสัมผัสบ้าง แบบผสมผสาน เช่น ตกตาว่าได้ลงมือปล้ำบ่เป็นสวนให้เป็นไส คั่นบ่ได้ปลูกข้าวคงสิได้ปลูกมัน, คั่นว่าเวียงจันทน์ฮ้าง สิเป็นโพนจีหมาจอก คั่นแมนบางกอกฮ้างสิเป็นมุงกะต่ายนอน, จันทรไสแจ้ง ดวงเคียวบ่มีค่อง ดาวบ่ส่องแวดล้อม จันทรจั้งกะบ่เือง

ความสำคัญของบทกลอนพญาอีสาน บทกลอนพญาอีสานนี้มีความสำคัญมากมายหลายอย่างคือ เป็นวิธีถ่ายทอดความรู้สึกที่ฝังมาไปยังผู้ฟัง เช่น พญาภายิต และพญาอวยพรเพื่อให้ความสุข ประสบความสำเร็จ ปลอดภัย สร้างขวัญ และกำลังใจให้แก่ผู้ฟัง เป็นวิธีในการอบรมสั่งสอน ประชาชนทั่วไปโดยนำเอาบทกลอนพญาภายิต มาอบรมสั่งสอนให้ข้อคิด เตือนใจ ทุกชั้น ทุก

วัย เพื่อให้ดำเนินชีวิตไปสู่ความสุข ความเจริญ เป็นวิธีโน้มน้าวจิตใจ ของคนให้ทำดี ประพฤติชอบ บทกลอนผญาอีสานนี้เป็นประโยชน์ ในการโน้มน้าวจิตใจให้เกิดความสำเร็จในการสื่อสาร เช่น การเปรียบเทียบให้เห็นความจริง

เป็นมรดกอีสานทางภาษา บทกลอนผญาอีสานมีคุณค่าทางภาษา เพราะเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ของภาษาอีสาน เช่นว่า ใจประสงค์ต่อไม้ จึงได้แบกขวนมา ใจประสงค์ต่อปลาจึงแบกหวิงมาสอน ใจประสงค์ต่อมือนจึงเก็บมอนมาใส่ ใจประสงค์นาถให้จึงมาเยี่ยม หม่อมพระนาง เป็นบันทึกสภาพสังคม บทกลอนผญาอีสานนี้สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมอีสาน เช่น การประกอบอาชีพ การกิน การอยู่ ค่านิยม โลกทัศน์ การเลือกคู่ครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ การนับถือ ศาสนาของแต่ละคน และ ให้ความบันเทิงใจ บทกลอนผญาอีสานนี้ เป็นสิ่งที่สร้างความบันเทิงใจ ให้แก่ผู้ฟัง และผู้พูดอันเกิดจากการใช้คำที่คล้องจองกัน การใช้โวหารเปรียบเทียบ ทำให้เกิดภาพพจน์ ความไพเราะ สนุกสนาน และประทับใจ

๔.๑.๒ พัฒนาการของการอธิบายคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ผ่านบทกลอนผญาอีสาน จากการศึกษาในเรื่องนี้ ผลจากการศึกษาพบว่า พัฒนาการของการอธิบายคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้น คือ การพัฒนาการเรียนการสอนของครู อาจารย์นั้นต้องปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นเรื่อยๆ พัฒนาให้ดีกว่าเดิม เหมือนการพัฒนาร่างกายต้องพัฒนาให้ดีขึ้นให้ดีกว่าเดิม จิตใจของคนเราก็เหมือนกัน ก็ต้องพัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ให้ดีกว่าเดิม ถ้าจิตใจ ฟุ้งซ่าน หงุด หงิด กังวลใจมาก ไม่สงบ ต้องหาทางเข้าวัดวาอาราม ทำบุญ ให้ทาน รักษา ศีล ฟังเทศน์จากพระสงฆ์เถระ เจริญเมตตาภาวนา นั่งกรรมฐานครั้งละ ๓๐- ๖๐ นาที เพื่อให้ใจสงบระงับดี ให้เป็นคนมีเหตุผล ไม่เอาแต่ใจตัวเองมากเกินไป

บทกลอนผญาอีสานเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักคุณของบุญพการีชน บทกลอนนี้หมายความว่าบุญพการีชนคือบิดา มารดา คำพูดของบิดา มารดา นักเทวทูตา เราจะนำเอาอะไรมาเปรียบเทียบกับได้ คุณของบิดา มารดา นักเทวทูตกับแผ่นดิน ลูก หลานคนใด เคารพ นับถือ หยาเกรง กราบไหว้ก็จะเจริญไปในอนาคตข้างหน้า และพวกลูกหลานก็อย่าลืมบุญคุณของปู่ ย่า ตา ยาย ด้วย บทกลอนผญาอีสานเกี่ยวกับการสอนให้บรรดาศิษย์รู้จักบุญคุณของครู จารย์ คือ บุญคุณของครู อาจารย์ก็มีมาก เพราะท่านอบรมสั่งสอนบรรดาลูกศิษย์ให้มีวิชาความรู้มาก สอนให้เป็นคนดี มีศีลธรรม บรรดาลูกศิษย์ก็อย่าลืมบุญคุณของท่าน และให้ขยัน หมั่นเรียนหนังสือต่อไป บทกลอนผญาอีสานเกี่ยวกับการสอนให้สามเณร รู้จักรักกัน ช่วยเหลือกัน คือ การเป็นสามเณร รักกันแล้ว ให้เรียกกันว่าคุณ หรือ เธอ ให้พูดจาด้วยคำสำนวนไพเราะ อย่าพูดว่ากู มึงต่อกันตลอดไปจนกว่าชีวะจะหาไม่ เมื่อเวลารับประทานอาหารทุกครั้ง ขอให้สามเณรรับประทานก่อน ได้สองสามคำแล้ว ภรรยาจึงรับประทานต่อไป สามเณรอย่าขานออกใจกัน ให้รักกัน สร้างครอบครัวให้ดีไปตลอดและบท

กลอนพญาอีสานเกี่ยวกับการสอนไม่ให้เป็นคนล้มตัวเมื่อได้เป็นดีแล้ว คือ ถ้าคนเรามีวิชาความรู้ได้ดีแล้ว มีตำแหน่งหน้าที่ การงานสูง มีบรรดาศักดิ์สูง ในทางคณะสงฆ์ก็ดี ในทางโลกก็ดี มีเงิน มีทอง พอใช้จ่ายในชีวิตได้เป็นหัวหน้างาน อย่าพุดจาโอหัง เสียดังเกินควร เราเป็นนายแล้ว ก็ให้หวังดี พุดดี ร่วมงานที่ดีกับลูกน้อง ถ้าลูกน้องไม่พร้อมแล้ว ผู้เป็นนายก็จะไม่ได้ตำแหน่งที่ดีต่อไป

บทกลอนพญาอีสานเกี่ยวกับการสอนให้เป็นคนขยัน หมั่นเพียรทำงานต่างๆ คือ ถ้าคนเราหวังอยากได้เป็นใหญ่ครองบ้านเมืองก็ดี หวังอยากได้เป็นครูก็ดี หวังอยากทำอะไร ทำนา ทำสวนก็ดี อย่าได้เกียจคร้าน ให้ขยัน หมั่นเพียรมากๆ เหมือนแตนสร้างรัง เหมือนผึ้งสร้างดางของมัน บทกลอนพญาอีสานเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและ กันคือ ธรรมดา คนเราต้องอาศัยซึ่งกันและกัน พระสงฆ์ก็อาศัยญาติโยม แม้บวก็อาศัยน้ำจึงเกิดขึ้นมาได้ ใครกับนายก็ต้องอาศัยกัน เสือสางช้าง กวางฟางก็อาศัยป่า ป่าก็อาศัยสัตว์ร้ายจึงเป็นป่าดงดิบ เราที่อาศัยพึ่งบ้านบ้าน ก็พึ่งบุญเรา บิดา มารดา กับลูกหลาน ก็อาศัยซึ่งกันและกัน บทกลอนพญาอีสานเกี่ยวกับการสอนให้คบบัณฑิตอย่าคบคนพาล และคนชั่ว คือ การคบคนพาล พานไปหาความผิด ถ้าคบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล ถ้าเราคบคนช้วนั่นมันก็จะพาเราชั่วทางกาย ทางวาจา ทางใจ ตลอดไป บทกลอนพญาอีสานเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักรักตนเอง หวงแหนตนเอง คือ เราต้องรักตนเอง หวงแหนตนเอง รักษาตนเอง และอย่าทำความชั่วทางกาย วาจา และใจ แม้ การเล่นโบก เล่นไฟก็อย่าทำ ถึงได้ก็ไม่เจริญต่อไป ให้รักษาศีล ของตนให้ได้ ให้ทำบุญ ให้ทาน รักษาศีลเจริญภาวนาต่อไป

บทกลอนพญาอีสานเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักการเกี้ยวพาราสีของหนุ่มสาว คือ ชายเมื่อเขารักหญิงคนใด เขาก็จะไปหาหญิงนั้น แล้วพุดจาเกี้ยวพาราสีกันต่อกันบ้างเป็นธรรมดาเช่น ชายพุดว่า บ่เหลียวเห็นหน้าเห็นแต่หน้ากะพอยู่ เห็นแต่อุ้งแอ่งน้ำปานได้นั่งนำ เป็นจิ้งฉนวน นื่องเอยยังค่อยสุขเสมอหมั่น เสมอมั่นเครือเก่าบ่มีน้อ ยังบ่เคยโสภะสรวายังคือเค้าเก่าหลังบ่มีน้อ หญิงพุดว่า อ้ายเอยอย่ามาดีเถลลงหล่มกีนหมากยมเหมิดมื่อกะตำหลายอ้าย กีน หมากขามเหมิดมื่อตันทางสี่ส้มกะบ่มีน้อ นื่องนี้ ยังค่อยสุขเสมอหมั่น เสมอมั่นเครือเก่านั้นหละอ้าย นื่องบ่มีโสภะสรวายังคือเค้าเก่าหลังนั้นหละอ้าย เป็นต้น บทกลอนพญาอีสานเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักการศึกษาเล่าเรียน คือ เป็นบทกลอนพญาที่ย่า สอนลูกหลาน โดยย่าสอนว่า ฟุ้งหมู่ลูกหลาน ยังไม่คิดกว้างไกล แต่ในอนาคตคงได้พบเห็น แต่เดี๋ยวนี้ ยังเล็กน้อย ต่อไปก็จะใหญ่โตขึ้นมา แต่อย่าพากันประมาท ให้พากันเข้าโรงเรียน เรียนหนังสือ อย่าเกียจคร้าน ให้ขยัน หมั่นเพียรหาวิชาความรู้ไว้ให้มาก ต่อไปจะได้เป็นใหญ่เป็นโต บทกลอนพญาอีสานเกี่ยวกับการสอนให้ทำบุญ ให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา คือ บทกลอนพญาอีสานนี้เป็นบทกลอนที่ย่าสอนหลานว่า ให้ลูก หลาน พากันทำบุญ ให้ทาน ให้รักษาศีล และเจริญภาวนาที่วัดวาอาราม เมื่อเห็นพระภิกษุ และสามเณรออกมาบิณฑบาตใกล้บ้าน ถือว่าท่านมาโปรดสัตว์ ใครได้ทำบุญให้ทาน ตักบาตรแด่พระสงฆ์ สามเณร ตายไปจะได้ไปสวรรค์ ไม่ไปตก

นรก และ บทกลอนผญาอีสาน เกี่ยวกับการสอนอย่าตำหนิติณินินทาคนอื่น ดูตัวเองบ้าง คือ คนเราอย่า ตำหนิ ตินินินทาคนอื่นมากเกินไปว่าเขาไม่ใช่ออย่างโน้น อย่างนี้ แต่ต้องพิจารณา ดูตัวเองก่อนว่า ตนเองเป็นคนดีมากน้อยเพียงใด ดีด้านไหนบ้าง บางทีเขาอาจเป็นคนดีเท่าเรา หรือ ดีกว่าเราก็ได้ และอย่าได้ตำหนิโทษแก่พวกหมู่สุนัขด้วย เพราะมันหิวอาหารจึงมาวนเวียนกับเรา

๔.๓ ข้อเสนอแนะ

คนอีสาน ควรศึกษา ความรู้ทั่วไปอย่างละเอียด เกี่ยวกับบริบทสังคมอีสาน และศึกษา บทกลอนผญาต่างๆของชาวอีสาน และศึกษาคาถกรรมบทภาคที่ ๑-๘และคำแปล อธิบายความแล้ว นำมาแต่งเป็นบทกลอน และบทกลอนผญาอีสาน เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนได้รู้ เข้าใจต่อไป สังคม อีสาน เป็นแหล่งที่มีความรู้ด้าน การศึกษา จาริต ประเพณี วัฒนธรรม คือฮิด ๑๒ คอง ๑๔ วิถีชีวิต ในสังคมอีสานเป็นไปแบบเรียบง่าย โดยมากเป็นอาชีพเกษตรกรรม และค้าขายสิ่งของเบ็ดเตล็ด ต่างๆ หรือทำธุรกิจส่วนตัวอื่นๆ การพูดจา โดยมากก็เป็นภาษาลาว หรือภาษาไทยอีสาน

การพัฒนาการของการอธิบายคำสอนทางพระพุทธศาสนาผ่านบทกลอนผญาอีสาน และครู อาจารย์ เมื่อสอน นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ก็ต้องสอนอธิบาย ชี้แจงคำสอนทาง พระพุทธศาสนาผ่านบทกลอนผญาอีสาน ให้เขาเข้าใจ สามารถ นำไปประพฤติ ปฏิบัติตามใน ชีวิตประจำวันได้ และสามารถพูดผญาอีสานต่อคนอื่นได้

๔.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. พระภิกษุสงฆ์ และสามเณรและคฤหัสถ์ควรศึกษาอ่านอักษรตัวธรรม และอ่าน อักษรตัวไทยน้อย หรืออักษรภาษาลาวเวียงจันทน์ในใบลาน หรือในหนังสือต่างๆที่เกี่ยวกับบท กลอนผญาอีสานให้ได้

๒. พระภิกษุสงฆ์และสามเณรและคฤหัสถ์ควรศึกษาฝึกหัด เขียนอักษรตัวธรรมและ เขียนอักษรตัวไทยน้อย หรืออักษรภาษาลาวเวียงจันทน์ที่เกี่ยวกับบทกลอนผญาอีสานให้ได้

๓. พระภิกษุสงฆ์ และสามเณรและคฤหัสถ์ควรฝึกหัดเขียนคัดลอกตัวอักษรตัวธรรม และอักษรตัวไทยน้อย หรืออักษรภาษาลาวเวียงจันทน์ในวรรณกรรมอีสานที่มีบทกลอนผญาอีสาน

๔.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑.ศึกษาวิเคราะห์บทกลอนผญาอีสานต่างๆ เพื่อมุ่งสอนเด็กและเยาวชนให้เข้าใจและนำไปฝึกหัดแต่งกลอนผญาอีสาน

๒.ศึกษาวิเคราะห์บทกลอนผญาอีสานต่างๆ เพื่อมุ่งสอนพระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ให้เข้าใจและนำไปฝึกหัดแต่งกลอนผญาอีสาน

๓.ศึกษาวิเคราะห์ในคาถาธรรมบทภาคที่ ๑-๘ เพื่อมุ่งสอนพระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ให้เข้าใจ และนำไปแต่งเป็นบทกลอนแปด และแต่งบทกลอนผญาอีสานให้ได้

บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กัมพล สมรัตน์. **ประมวลผลบุญย่อ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ม.ป.ป.

คณะกรรมการแผนกตำรา. **มหามหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. พระชัยมณฑลฎีกา**

บาลี และแปล ภาคที่ ๑-๔ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

จารุบุตร เรืองสุวรรณ. **ของดีอีสาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๐.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. **ผญาบทวิของชาวบ้าน**. กทม. : โรงพิมพ์ จินตทัศน์การพิมพ์, ๒๕๒๖.

ทรงศักดิ์ ปรารักษ์วัฒนกุล. **การศึกษาเปรียบเทียบคำอุสาล้านนาและผญาเกี่ยวอีสาน**.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ โอ.เอส.พรินติ้ง เฮาส์, ๒๕๒๓.

ทองคำ อ่อนมนีสอน. **วัดจะนาบุญ พาสาลาว**. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์เวียงจันทน์, ๒๕๓๕.

นิติคาม รัตนมาลี. **วรรณกรรมพื้นบ้าน ๒๐๐ คำผญา มรดกอีสาน-ล้านช้าง ชุดที่ ๔**.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรไทย, ๒๕๔๕.

บุญเกิด พิมพ์วรรณ. **ผญาภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานล้านช้าง**. ขอนแก่น : คลังนาธรรมชาติ, ๒๕๔๔.

ประมวล พิมพ์เสน. **ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน**. ขอนแก่น : โรงพิมพ์พระธรรมจันทร์

ขอนแก่น. พิมพ์ครั้งที่ ๑, ๒๕๔๕.

_____. **อธิบายผญา ๑**. ขอนแก่น : หจก. ขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๕๔.

_____. **ผญาหอโคลง**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. ขอนแก่น : หจก. ขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๔๘.

ปรีชา พินทอง . **สารานุกรม ภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ**. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรม

อุบลราชธานี, ๒๕๒๘

_____. **หนังสือ ป่า สอนลูก หลาน**. อุบลราชธานี : พิมพ์ครั้งที่ ๒. โรงพิมพ์ศิริธรรม

ออฟเซต, ๒๕๓๔.

พระราชกิตติโสภณ(ช่วง โชติมนุโต). **คาถาพระธรรมบทคำกลอน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๕.

พระมหาทองพูล ดิสุสเทโว(พรสวัสดิ์) และวิชัยศักดิ์ นามสมรูป. **ขวัญใจโฆษกแถมพร**. ขอนแก่น :

บริษัท คลังนาธรรมชาติ จำกัด, ๒๕๓๓.

พระมหาสมหมาย อุกุคคุโต พ. **ประมวลโฆษกอวยพร**. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนาธรรมชาติ,

๒๕๒๓

พระทักษิณคณาธิกร สุวณฺณสาโร. **คาถาพระธรรมบทคำกลอน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
บริษัท สหธรรมิก จำกัด. ๒๕๓๘.

พรทิพย์ ชังธาดา. **วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน**. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕.

พิมพ์ รัตนคุณศาสตร์. **พิมพ์กวีศรีอีสาน**. สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่น,
๒๕๔๐.

มหาศिला วีระวงศ์. **หนังสือคำผญาสุภาษิตบุญาน**. เวียงจันทน์ : วิชากิจโรงพิมพ์ศึกษาเวียงจันทน์,
๒๐๐๐ / ๒๕๔๔.

สวิง บุญเจิม. **ผญา**. อุบลราชธานี : สำนักพิมพ์มรดกอีสาน, ๒๕๓๖.

อุดม บัวศรี. **ผญาเล่ม ประญาชีวิตอีสาน**. ขอนแก่น : โรงพิมพ์พระธรรมขันธ์, ๒๕๔๐.

อดิศร เพียงเกษ. **ผญาธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

อภิวัฒน์ ปรีชาประศาสตร์. **ผญา**. กรุงเทพมหานคร : คณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
ม.ป.ป.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

นิภารัตน์ สิงคะกุล. “ผญาเกี่ยวกับบ้านชุมชน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๗.

นิตยา ภักดีบัณฑิต. **ผญาภาษิต**. การศึกษาเชิงวิเคราะห์. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร**

มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๒.

ประคอง กองทุ่งมน. “ผญาอวยพรของชาวบ้านสูงยาง”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหา**

บัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔.

พระอารย์ กตปุณฺโญ (สารชุม). “การศึกษาหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือนในพระพุทธศาสนาที่

ปรากฏในบทผญาอีสาน” **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

สุพรรณ ทองคล้อย. “ลักษณะร้องกรองพื้นถิ่นอีสาน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหา**

บัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔.

สุนทร วีระภัทร. “ผญาของชาวผู้ไทย”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต

วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๓๘.

อดิศร เพียงเกษ. “หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่อง บาป-บุญที่ปรากฏอยู่ในผญาอีสาน”.

วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ /ฉายา/นามสกุล: พระครูสิริสุตาภรณ์ (พระมหาวิระ ฉายา กิตฺติวณฺโณ นามสกุล ปามั่น)

วันเดือน ปี เกิด: เกิดวันจันทร์ที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๑

สถานที่เกิด : เกิดที่บ้านคอนสาย บ้านเลขที่ ๑๑ หมู่ที่ ๖ ถนน ศรีอุตร ตำบล คอนสาย อำเภอ
ตระการพืชผล จังหวัด อุบลราชธานี ๓๔๑๓๐

ที่อยู่วัด : สังกัดวัดธาตุ พระอารามหลวง ถนน กลางเมือง ตำบล ในเมือง อำเภอ เมือง จังหวัด
ขอนแก่น รหัสไปรษณีย์ ๔๐๐๐๐

บรรพชา: บวชเป็นสามเณร เมื่อวันที่ ๒ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ ณ วัดศรีอุตร
บ้านคอนสาย ตำบลคอนสาย อำเภอ ตระการพืชผล จังหวัด อุบลราชธานี

อุปสมบท: บวชเป็นพระ เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๓ ณ วัดศรีอุตร บ้านคอนสาย
ตำบลคอนสาย อำเภอ ตระการพืชผล จังหวัด อุบลราชธานี

วุฒิการศึกษาทางธรรม และการศึกษาทางบาลี และการศึกษาฝ่ายโลก

๑. นักธรรม ชั้นเอก จากสำนักเรียนวัดแสงเกษม ตำบล เมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัด
อุบลราชธานี พ.ศ. ๒๕๑๓

๒.เปรียญธรรม ๓ ประโยค จากสำนักเรียนวัดธาตุ พระอารามหลวง ขอนแก่น ๒๕๒๒

๓.เปรียญธรรม ๖ ประโยค จากสำนักเรียนวัดศรีสุมงคล อำเภอ เมือง จังหวัด
หนองคาย พ.ศ. ๒๕๔๓

๔.พ.ป.ช. จากการสมัครสอบที่จังหวัดขอนแก่น พ.ศ. ๒๕๒๕

๕.พ.ม.ช. จากการสมัครสอบที่จังหวัดขอนแก่น พ.ศ. ๒๕๒๕

๖.พ.ม. จากการสมัครสอบ ที่จังหวัด ขอนแก่น พ.ศ. ๒๕๓๒

๗.พธ.บ. คณะครุศาสตร์-การบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วัดมหาธาตุฯ กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๓๕

๘. M.A. (Sociology) จากมหาวิทยาลัยปูนา ประเทศอินเดีย พ.ศ. ๒๕๔๐

เข้าศึกษาต่อปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ที่วิทยาเขตขอนแก่น ๒๕๕๒

ตำแหน่ง หน้าที่ ทางกรปกครองคณะสงฆ์ไทยและสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ไทยและมหาวิทยาลัยฯ

๑. เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดธาตุขอนแก่น พ.ศ. ๒๕๒๘- ปัจจุบัน
๒. เป็นพระปริยัติินเทศก์ ประจำจังหวัดขอนแก่น พ.ศ. ๒๕๓๕- ปัจจุบัน
๓. เป็นพระครูสัญญาบัตร ชั้นพิเศษ ในพระราชทินนามว่า พระครูสิริสุตาภรณ์
เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๔- ปัจจุบัน
๔. เป็นอาจารย์พิเศษที่มหาวิทยาลัยฯวิทยาเขตขอนแก่น และหนองคาย พ.ศ. ๒๕๔๔-ปัจจุบัน.
๕. เป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยฯวิทยาเขตหนองคาย หนองคาย พ.ศ. ๒๕๔๑-๒๕๕๔.
๖. เป็นผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์หนองคาย วิทยาเขตหนองคาย พ.ศ. ๒๕๔๕- ๒๕๕๔

